

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาแนวคิดในการสอนเพื่อพัฒนาดนตรีไทยของผู้สอนดนตรีไทยในสถาบันอุดมศึกษา ที่เปิดสอนดนตรีไทยเป็นวิชาเอก และ / หรือวิชาโท จำนวน 22 สถาบันทั่วประเทศ (มหาวิทยาลัย 4 แห่ง วิทยาลัยครู 17 แห่ง และวิทยาลัยนาฏศิลป์ 1 แห่ง) โดยใช้เทคนิคการวิจัยแบบ EDFR (Ethnographic Delphis Future Research) และใช้ผู้ทรงคุณวุฒิที่คัดเลือกไว้แบบเจาะจงเลือกตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ จำนวน 44 คน โดยการเก็บข้อมูลรวมทั้งสิ้น 2 รอบ รอบแรกเป็นการสัมภาษณ์แล้วนำผลการสัมภาษณ์มาสังเคราะห์สร้างเป็นแบบสอบถาม เพื่อเก็บข้อมูลในรอบที่สอง

สรุปผลการวิจัย ผู้ทรงคุณวุฒิมีแนวคิดในการสอนเพื่อพัฒนาดนตรีไทย ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดในการสอนด้านทฤษฎีดนตรีไทย

1.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับเสียง ระบบเสียง และระดับเสียง

ควรคงระบบเสียงไทยไว้ เพราะเป็นรากฐานและเอกลักษณ์ของดนตรีไทย ควรมีการกำหนดระดับเสียงมาตรฐาน เพื่อความสะดวกด้านการเรียนการสอนและการบรรเลงร่วมกัน ระดับเสียงมาตรฐานที่ควรกำหนด คือ ระดับเสียงต้นของทางเพียงออเท่ากับบีแฟลต (B^b)

1.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับจังหวะและหน้าทับ

ควรสอนให้ผู้เรียนฝึกหน้าทับเก่าที่มีอยู่แล้วให้คล่องก่อน แล้วจึงฝึกคิดหน้าทับใหม่เพิ่มขึ้น

1.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับแบบของดนตรี

ควรสอนให้ผู้เรียนคิดสร้างสรรค์แบบของดนตรีใหม่ให้กว้างขวางขึ้น ให้สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน โดยยึดแบบที่มีอยู่แล้วเป็นแนวทาง ควรเรียนรู้และปฏิบัติกลอน-ดนตรีและสำนวนเพลงไทยของเดิมให้คล่อง และสอนให้คิดของใหม่เพิ่มขึ้นด้วย นอกจากนี้ควรสอนให้มีการวิเคราะห์แบบของดนตรีไทยโดยละเอียด เพื่อประโยชน์ในการสร้างสรรค์ใหม่

1.4 ทฤษฎีเกี่ยวกับการประสมวงดนตรีไทย

ควรมีการคิดประสมวงดนตรีแบบใหม่ ๆ ให้เข้ากับสภาพสังคมปัจจุบัน โดย

อาศัยแนวทางการประสมวงแบบเดิมเป็นหลัก ควรนำเครื่องดนตรีต่างชาติหรือเครื่องดนตรีพื้นเมืองมาประสมในวงดนตรีไทยอย่างเหมาะสมด้วย

2. แนวคิดในการสอนภาคปฏิบัติเครื่องดนตรีไทย

2.1 การสอนภาคปฏิบัติเครื่องสายไทย

การนั่ง การจับขอ การจับคันชัก และไม้ตีต (จะเข้) อย่างถูกต้อง เป็นรากฐานสำคัญของการฝึกหัดและพัฒนาฝีมือการบรรเลงเครื่องสายไทย ควรมีแบบฝึกหัดการบรรเลงจากง่ายไปหายากไว้เป็นเครื่องมือการเรียนการสอน เมื่อคล่องดีแล้วจึงเริ่มฝึกบทเพลงเบื้องต้น การสอนเพื่อพัฒนาฝีมือควรเป็นที่การฝึกทักษะมากกว่าการต่อเพลงขั้นสูง เพราะถ้าฝีมือดีแล้วการต่อเพลงก็จะทำได้ง่าย การฝึกหัดและต่อเพลงควรใช้โน้ตเป็นเครื่องมือ เมื่อได้เพลงแล้วจึงปรับทางบรรเลงกับครูและทึ่งโน้ตเมื่อเล่นคล่องแล้ว นอกจากนี้ควรประยุกต์เทคนิคการบรรเลงเครื่องสายของตะวันตกมาใช้ในดนตรีไทยตามความเหมาะสมด้วย

2.2 การสอนภาคปฏิบัติเครื่องเป่า

การสอนเป่าปี่หรือเป่าขลุ่ยโดยใช้มือใดไว้บนหรือล่าง ควรเป็นไปตามความถนัดของแต่ละบุคคล ควรสร้างแบบฝึกหัดสำหรับผู้เริ่มเรียนเครื่องเป่าในลักษณะที่มีแผนภูมิภาพประกอบ แสดงการใช้นิ้ว ใช้ลม และมีโน้ตช่วย การสอนเพื่อพัฒนาฝีมือการบรรเลงปี่ ขลุ่ย ควรเน้นที่เทคนิคการใช้ลมและนิ้วเป็นสำคัญ

2.3 การสอนภาคปฏิบัติเครื่องตี เครื่องหนัง

การนั่ง การจับไม้ตี การลงน้ำหนักมือให้เท่ากัน และการตีให้ชัด เป็นพื้นฐานสำคัญของการตีฆ้องวงและระนาด ซึ่งผู้สอนไม่ควรละเลย ควรสอนให้ผู้เรียนค้นคว้าหาเทคนิคการบรรเลงฆ้องวงและระนาด โดยยึดหลักและวิธีการแม่บทจากครูมากกว่าสอนให้ผู้เรียนจำอย่างครู่ การสอนระนาด ฆ้อง ควรเน้นการตีแบบครูให้ได้แล้วจึงส่งเสริมการตีแบบใหม่ ๆ ที่ต่างไปจากครู

การสอนเครื่องหนัง ควรสอนให้ผู้เรียนฝึกหัดหน้าทับตามแบบแผนให้คล่อง และส่งเสริมการประยุกต์ใช้ในลักษณะใหม่ ๆ ตามความเหมาะสมกับบทเพลงด้วย

3. แนวคิดในการสอนการขับร้อง

การขับร้องควรเริ่มจากการฝึกหัดที่กฎวิธีในด้านกาพย์ การหายใจ การบังคับลม โดยใช้อวัยวะส่วนต่าง ๆ และการเอื้อนเพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาต่อไป นักร้องควรเรียนรู้ทฤษฎีดนตรีไทย ตลอดจนมีความรู้ด้านฉันทลักษณ์และอักขรวิธี เพื่อสามารถร้องเพลงได้อย่างถูกต้อง และในการสอนควรสอนให้ผู้เรียนคิดทางร้องใหม่ ๆ ของตนเองขึ้นด้วย

4. แนวคิดในการสอนการบรรเลงเดี่ยวและรวมวง

การสอนบรรเลงเดี่ยวเครื่องดนตรีทุกชนิด ควรเน้นที่เทคนิควิธีและทางดนตรี ซึ่งผู้เรียนจำเป็นต้องฝึกฝนอย่างเต็มที่ตามแบบแผนที่ครูถ่ายทอดให้ การสอนบรรเลงเดี่ยวนอกจากจะเน้นที่ความถูกต้องและการค้นหาเทคนิคใหม่ ๆ แล้ว ผู้สอนควรช่วยผู้เรียนคิดหาทางของตนเองและค้นหาเทคนิคใหม่ ๆ ในการบรรเลงเพิ่มขึ้นด้วย

การบรรเลงรวมวง ควรสอนเน้นในแง่ของความพร้อมเพรียงและระเบียบวินัย โดยยึดถือระเบียบวิธีที่มีมา ควรมีการปรับปรุงค้นคว้าและพัฒนาด้านการบรรเลงรวมวงใหม่ ๆ ขึ้นอีกด้วย

5. แนวคิดในการสอนการประพันธ์เพลงไทย

นอกจากจะให้ผู้เรียนฝึกประพันธ์เพลงตามรูปแบบและวิธีการตามแบบของดนตรีไทยแล้ว ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดค้นและทดลองประพันธ์เพลงไทยในลักษณะใหม่ ๆ ที่แปลกออกไปจากเดิมด้วย ควรศึกษาความต้องการของสังคมและคิดหาวิธีหรือทดลองประพันธ์เพลงที่มีรูปแบบและเนื้อหาสอดคล้องกับความต้องการของสังคมปัจจุบัน โดยใช้หลักการจากแบบของดนตรีไทยเป็นแนวทาง

6. แนวคิดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสอนเพื่อพัฒนาดนตรีไทย

ควรมีการสอนเพื่อพัฒนาการฟังดนตรีไทย ให้ผู้ฟังสามารถวิเคราะห์ วิจารณ์ และเลือกฟังดนตรีไทยอย่างรับรสจริงใจได้ โดยการให้ความรู้ในสถาบันการศึกษาและทางสื่อมวลชนให้มากขึ้น

การเสื่อมความนิยมดนตรีไทยในสังคม เป็นเพราะบุคคลไม่สามารถเข้าถึงดนตรีไทยได้ การสอนเพื่อพัฒนาดนตรีไทยจึงควรเน้นการสอนเพื่อพัฒนาผู้ฟังให้เข้าถึง จึงจะทำให้ดนตรีไทยดำรงอยู่ในสังคมได้สืบไป

การบรรเลงดนตรีด้วยวิธีนั่งกับพื้นเป็นประเพณีที่ควรรักษาไว้ แต่การนั่งกับพื้นหรือนั่งเก้าอี้บรรเลง ควรปรับตามสถานการณ์ ไม่ควรถือเป็นเรื่องผิด

ท่วงทีการขับร้องบรรเลง การจัดรูปแบบวงดนตรี ควรปรับปรุงดัดแปลงให้แตกต่างกันไปจากเดิมได้ตามความเหมาะสม เนื้อเพลงและแนวทางบรรเลงควรมีสาระเพื่อสังคม และใช้วิธีการนำเสนอที่ทันสมัย ควรมีการแสดงดนตรีไทยอย่างเป็นทางการเป็นเอกเทศในรูปแบบใหม่ ๆ เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในสังคมได้ทุกโอกาส

ควรปรับปรุงรูปแบบของบทเพลงให้สั้นเข้า มีเนื้อร้องเกี่ยวกับชีวิตประจำวันในจังหวัดหน้าทึบที่สนุกสนาน และใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้าช่วยในการแสดงดนตรี

ไม่ควรใช้การประสานเสียงในดนตรีไทย เพราะหลักการบรรเลงแบบเดิมมีความเหมาะสมดีแล้ว

การสอนดนตรีไทยร่วมสมัย ควรนำเครื่องดนตรี ทฤษฎี และเทคนิคการบรรเลงของดนตรีตะวันตกเข้ามาประยุกต์ใช้ในดนตรีไทย

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย มีหัวข้อสำคัญที่ควรอภิปรายถึง 3 หัวข้อใหญ่ ๆ ดังนี้

1. การสอนด้านทฤษฎีดนตรีไทย ได้แก่ ทฤษฎีเกี่ยวกับเสียง จังหวะหน้าทับแบบของดนตรีไทย และการประสมวงดนตรี
  2. การสอนภาคปฏิบัติดนตรีไทย ได้แก่ การปฏิบัติเครื่องสายไทย เครื่องเป่าเครื่องตีด้วยหนัง การขับร้อง การบรรเลงเดี่ยว การบรรเลงรวมวง และการประพันธ์เพลงไทย
  3. แนวคิดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสอนเพื่อพัฒนาดนตรีไทย เช่น ขนบธรรมเนียมทางดนตรีไทยและความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีไทยกับสังคม
- ดังจะได้อภิปรายแต่ละหัวข้อต่อไปนี้

1. การสอนด้านทฤษฎีดนตรีไทย

1.1 เสียง ระบบเสียง และระดับเสียง

จากการวิจัยเกี่ยวกับเสียงและระบบเสียงที่พบว่า ควรคงระบบเสียงไทยไว้เพราะเป็นรากฐานและเอกลักษณ์ของดนตรีไทย แสดงให้เห็นว่าผู้ทรงคุณวุฒิต่างก็ตระหนักถึงลักษณะสำคัญของดนตรีไทยว่า ดนตรีไทยมีรากฐานมาจากระบบเสียงไทยแบบ 7 เสียงเต็ม ที่มีมาแต่อดีต ซึ่งยังคงใช้กันในปัจจุบันและสืบทอดต่อไปในอนาคต มีแนวโน้มแสดงว่าดนตรีไทยจะมีลักษณะเฉพาะของตัวเองในด้านระบบเสียงต่อไป

ผลการวิจัยเกี่ยวกับระดับเสียงมาตรฐานที่พบว่า มีการกำหนดระดับเสียงมาตรฐานเพื่อความสะดวกในการเรียนการสอนและการบรรเลงร่วมกันนั้น เรื่องนี้เป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาเป็นอย่างยิ่ง เพราะแต่เดิมนั้นระดับเสียงของดนตรีแต่ละวงแต่ละตระกูลจะแตกต่างกันไปเพราะไม่มีมาตรฐานกำหนด แต่ละวงจะเทียบเสียงจากเครื่องดนตรีที่มีเสียงตายตัวของตนเอง เช่น ปี่ ขลุ่ย เป็นต้น (บทที่ 2 : 33) เช่น ระดับเสียงของคณะผกาวัลลี เสียงต้นของทางเพียงอ้อมมีความถี่เท่ากับ 446.3 (บทที่ 2 : 32) การที่ดนตรีของแต่ละตระกูลมีระดับเสียงที่แตกต่างกัน ทำให้มีปัญหาในการบรรเลงร่วมกันและส่งผลมาถึงปัจจุบัน ทำให้เกิด

ระดับเสียงที่นิยมใช้กันมาก 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ ระดับเสียงของกรมศิลปากรและระดับเสียงของกรมประชาสัมพันธ์ (บทที่ 2 : 33) ในปัจจุบันการเรียนการสอนดนตรีไทยเป็นการศึกษาในระบบโรงเรียน ซึ่งต้องใช้การสื่อความหมายที่ชัดเจนแน่นอน มีการบรรเลงร่วมกันเป็นวงใหญ่ โดยใช้เครื่องดนตรีและนักดนตรีจากหลาย ๆ สถาบัน การกำหนดระดับเสียงมาตรฐานจึงเป็นสิ่งที่จะต้องกระทำ จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ในอนาคตน่าจะได้มีการกำหนดระดับเสียงมาตรฐานสำหรับดนตรีไทยขึ้นใช้ร่วมกันทั่วประเทศ เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาทางดนตรีและเพื่อความสะดวกในการบรรเลงร่วมกัน

ผลการวิจัยเกี่ยวกับระดับเสียงที่พบว่า ระดับเสียงมาตรฐานที่ควรกำหนด คือ ระดับเสียงต้นของทางเพียงออเท่ากับบีแฟลต (B^b) นั้น แสดงให้เห็นว่าแนวโน้มนิยมของระดับเสียงในดนตรีไทยมีระดับเสียงที่สูงขึ้น กล่าวคือ จากการศึกษาของเดวิด มอร์ตัน ที่วัดความถี่ของระดับเสียงคณะพกาวลี เมื่อ พ.ศ. 2505 พบว่า เสียงต้นของทางเพียงออเท่ากับ 466.3 กิโลเฮิร์ตซ์ แต่ระดับเสียงมาตรฐานบีแฟลต (B^b) มีความถี่เท่ากับ 466.16 กิโลเฮิร์ตซ์ ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการสำรวจความเห็นของชมรมดนตรีไทยพระจอมเกล้า เมื่อ พ.ศ. 2526 ที่สำรวจพบว่า ในจำนวนชมรมดนตรีไทยอุดมศึกษา 17 สถาบัน มี 5 สถาบันที่เทียบเสียงตามระดับเสียงของกรมศิลปากรที่มีมาแต่เดิม และมี 11 สถาบันที่เทียบเสียงเท่าระดับเสียงของกรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งเทียบเสียงตามระดับเสียงมาตรฐานของเครื่องดนตรีสากล (บทที่ 2 : 33)

1.2 จังหวะและหน้าทับ

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับจังหวะหน้าทับที่พบว่า ควรสอนให้ผู้เรียนฝึกหน้าทับเก่าที่มีอยู่ให้คล่องและฝึกคิดหน้าทับใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นนั้น มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยเกี่ยวกับแบบของดนตรีที่พบว่า ควรสอนให้ผู้เรียนคิดสร้างสรรค์แบบของดนตรีใหม่ให้กว้างขวางขึ้นและให้สอดคล้องกับสภาพสังคม โดยยึดหลักแบบของดนตรีที่มีอยู่เป็นแนวทาง ทั้งนี้เพราะว่าบทเพลงที่มีมาแต่เดิมในรูปแบบเดิมนั้น มีการกำหนดจังหวะหน้าทับไว้ตายตัว แม้อาจจะปรับใช้ได้ตามความเหมาะสม เช่น การตีหน้าทับแบบส่าย (Improvisation) แต่ก็ยังคงอยู่ในกรอบหน้าทับเดิม แต่ถ้ามีการคิดแบบของดนตรีในลักษณะใหม่ก็สามารถจะคิดหน้าทับใหม่ที่เข้ากับบทเพลงใหม่นั้นได้ ผลการวิจัย 2 ประเด็นนี้จึงสนับสนุนซึ่งกันและกัน ในแง่ของแบบของดนตรีไทยนั้นในอดีตสมัยกรุงศรีอยุธยาปรากฏว่ามีเพลงอัตราสองชั้น เพลงเกร็ด และเพลงตั้งเรื่อง (บทที่ 2 : 25) ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์จึงมีเพลงสามชั้นและเพลงเถาซึ่งยังคงเล่นกันมาจนถึงปัจจุบัน ไม่มีแบบของดนตรีและบทเพลงในรูปแบบใหม่ แนวคิดที่ปรากฏในผลการวิจัยนี้จึงเป็นแนวคิดในเชิงพัฒนา ซึ่งอาจชี้แนวโน้มว่าจะมีรูปแบบเพลงใหม่ ๆ ในอนาคตได้ และแม้ว่าจะมีแนวคิดในเชิง

พัฒนาผลการวิจัยก็ชี้ให้เห็นว่าผู้ทรงคุณวุฒิไม่ได้ทิ้งหลักการและวิธีการแบบเดิมเสียทีเดียว แต่ใช้หลักการเดิมเป็นพื้นฐานในการพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นดังปรากฏในผลการวิจัยที่กล่าวมาแล้วข้างต้น และประเด็นอื่น ๆ เช่น ควรเรียนรู้ให้คล่องและสอนให้คิดของใหม่ด้วย ควรสอนให้มีการวิเคราะห์แบบของดนตรีไทยโดยละเอียดเพื่อประโยชน์ในการสร้างสรรค์ใหม่ เป็นต้น

1.3 การประสมวงดนตรีไทย

ในแง่ของการประสมวงดนตรีไทย ผลการวิจัยพบว่า ควรมีการคิดประสมวงแบบใหม่ ๆ ให้เข้ากับสภาพสังคมปัจจุบัน โดยอาศัยแนวทางการประสมวงแบบเดิมเป็นหลัก แสดงถึงแนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิที่น่าจะเห็นว่า การประสมวงดนตรีแบบเดิมที่มีอยู่ในปัจจุบันน่าจะมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัยมากขึ้น เช่นเดียวกับที่เคยทำมาในอดีต นับตั้งแต่การประสมวงขับไม้ในสมัยลพบุรี วงมโหรีเครื่องสี เครื่องห้า เครื่องหก และอื่น ๆ ในสมัยกรุงศรีอยุธยา วงปี่พาทย์เครื่องคู่ ปี่พาทย์เครื่องใหญ่ และวงปี่พาทย์ตีกลองในสมัยรัตนโกสินทร์ (บทที่ 2 : 22 - 30) เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีแนวคิดในการนำเอาเครื่องดนตรีต่างชาติและเครื่องดนตรีพื้นเมืองเข้ามาใช้ประสมวงด้วย ดังผลการวิจัยที่พบว่า ควรนำเอาเครื่องดนตรีต่างชาติหรือเครื่องดนตรีพื้นเมืองมาประสมวงดนตรีอย่างเหมาะสม ในประเด็นนี้ในอดีตได้มีการนำเครื่องดนตรีของประเทศเพื่อนบ้านและประเทศทางตะวันตกเข้ามาประสมวงดนตรีไทยหลายแบบ และยังคงใช้มาจนปัจจุบัน เช่น กลองแขก กลองมลายู ปี่ชวา ในวงมโหรีปี่พาทย์ ออร์แกน ไวโอลิน พิอาโน และซิม ในวงเครื่องสายประสมเครื่องดนตรีนั้น ๆ (บทที่ 2 : 28) เป็นต้น ในอนาคตจึงน่าจะได้มีการนำเครื่องดนตรีอื่นที่มีลุ่มเสียงเหมาะสมกับดนตรีไทยเข้ามาประสมและมีการคิดประสมวงแบบใหม่ ๆ ขึ้นด้วยตามแนวคิดนี้ก็อาจจะเป็นไปได้ ดังแนวคิดของ ประสิทธิ์ ฤถาวร ที่เห็นว่าสามารถนำสะล้อเข้ามาบรรเลง เช่น ในเพลงสำเนียงลาว ซึ่งจะทำให้ น่าฟังขึ้น อาจารย์ประสิทธิ์ ฤถาวร มีความเห็นว่าการประสมวงมโหรี ควรใช้เครื่องดนตรีสำหรับวงมโหรีแท้ ๆ เช่น ระนาดมโหรี และฆ้องมโหรี เพราะมีทางบรรเลงโดยเฉพาะซึ่งกลมกลืนกับทางของเครื่องสายมากกว่าใช้ระนาดและฆ้องที่บรรเลงในวงปี่พาทย์เข้ามาประสม

2. การสอนภาคปฏิบัติดนตรีไทย

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความสำคัญทางด้านการสอนเพื่อพัฒนาการปฏิบัติเครื่องดนตรีไทยใน 4 ประเด็นสำคัญ คือ หลักปฏิบัติที่เป็นพื้นฐานในการบรรเลง ความคิดสร้างสรรค์ สื่อการสอนเพื่อพัฒนาการบรรเลง และทักษะในการบรรเลง

การให้ความสำคัญในหลักปฏิบัติที่เป็นพื้นฐานในการบรรเลง จะเห็นได้จากผลการวิจัยทั้งที่เกี่ยวข้อกับการปฏิบัติเครื่องสาย เครื่องเป่า และเครื่องตี ดังนี้

เครื่องสาย : ผลการวิจัยพบว่า การนั่ง การจับขอ การจับคันชักและไม้ตี (จะเข้) อย่างถูกต้องเป็นรากฐานสำคัญในการฝึกหัดและพัฒนาฝีมือการบรรเลงเครื่องสายไทย

เครื่องเป่า : การสอนเพื่อพัฒนาฝีมือการบรรเลงปี ขลุ่ย ควรเน้นที่เทคนิคการใช้ลมและนิ้ว

เครื่องตี : การนั่ง การจับไม้ตี การลงน้ำหนักมือให้เท่ากัน และการตีให้ชัด เป็นพื้นฐานสำคัญของการตีฆ้องวงและระนาดที่ผู้สอนไม่ควรละเลย

ทั้ง 3 ประการที่ยกมาชี้ให้เห็นว่า หลักปฏิบัติที่เป็นพื้นฐานในการบรรเลงเครื่องดนตรี เป็นสิ่งสำคัญในการสอนเพื่อพัฒนาฝีมือการบรรเลงเครื่องดนตรี ส่วนในแง่ที่เกี่ยวกับการใช้มือจับเพื่อบรรเลงปี ขลุ่ย ซึ่งมีปัญหาโต้แย้งกันว่า ควรใช้มือใดไว้บนจึงจะถูกต่อนั้น ผลการวิจัยปรากฏว่า การสอนเป่าปี ขลุ่ย โดยใช้มือใดไว้บนหรือล่าง ควรเป็นไปตามความถนัดของแต่ละบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของเทียบ คงลายทอง (บทที่ 2 : 40 - 41)

ผลการวิจัยที่ปรากฏออกมาว่า การฝึกหัดหลักพื้นฐานในการบรรเลงเป็นสิ่งสำคัญในการสอนเพื่อพัฒนาฝีมือการบรรเลงนี้ สอดคล้องกับความเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีหลายท่าน ดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 แล้ว

การให้ความสำคัญด้านความคิดสร้างสรรค์ในการบรรเลงเครื่องดนตรีไทย จะเห็นได้จากผลการวิจัยดังต่อไปนี้

เครื่องสาย : ควรประยุกต์เทคนิคการบรรเลงเครื่องสายของตะวันตกมาใช้ในดนตรีไทยได้ตามความเหมาะสม

เครื่องตี : ควรสอนให้ผู้เรียนค้นคว้าหาเทคนิคการบรรเลงฆ้องวงและระนาด โดยยึดหลักและวิธีการแม่บทจากครูมากกว่าสอนให้จำอย่างครู่ และการสอนระนาด ฆ้อง ควรเน้นการตีแบบครูให้ได้แล้วจึงส่งเสริมการตีแบบใหม่ ๆ ที่ต่างไปจากครูต่อไป

เครื่องหนัง : การสอนเครื่องหนังควรสอนให้ผู้เรียนฝึกหัดหน้าทับตามแบบแผนให้คล่อง และควรส่งเสริมการประยุกต์ใช้ในลักษณะใหม่ ๆ ตามความเหมาะสมกับบทเพลงด้วย

ผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้นนี้ชี้ให้เห็นความสำคัญในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ การประยุกต์ใช้เทคนิคใหม่แบบตะวันตกให้เข้ากับไทย ทั้งนี้โดยไม่ทิ้งหลักและวิธีการแบบไทยที่มีมาแต่เดิม จึงเป็นทั้งการอนุรักษ์และการพัฒนาไปในขณะเดียวกัน

การให้ความสำคัญด้านสื่อการสอนเพื่อพัฒนาการบรรเลง แสดงให้เห็นโดยผลการวิจัยดังต่อไปนี้

เครื่องสาย : ควรมีแบบฝึกหัดการบรรเลงตามลำดับจากง่ายไปหายากไว้เป็นเครื่องมือในการเรียนการสอน เมื่อคล่องดีแล้วจึงเริ่มฝึกบทเพลงเบื้องต้น นอกจากนี้การฝึกหัดและการต่อเพลง ควรใช้โน้ตเป็นเครื่องมือ เมื่อได้เพลงแล้วจึงปรับทางบรรเลงกับครูและทังโน้ตเมื่อเล่นคล่องแล้ว

เครื่องเป่า : ควรสร้างแบบฝึกหัดสำหรับผู้เริ่มเรียนเครื่องเป่าในลักษณะที่มีแผนภูมิภาพประกอบ แสดงการใช้นิ้ว ใช้ลม และมีโน้ตช่วย

แต่เดิมมาการสอนดนตรีใช้วิธีเรียนโดยทำตามแบบครู โดยวิธีสอนแบบบอกเล่าดังที่กล่าวไว้ในบทที่ 2 แต่ในปัจจุบันการศึกษาก้าวหน้าขึ้น ดนตรีได้รับการบรรจุให้เป็นวิชาหนึ่งในหลักสูตรและมีการเรียนการสอนที่กว้างขวางมากขึ้น การใช้สื่อการสอนจึงเป็นแนวคิดที่น่าจะพิจารณาและนำไปใช้ให้ได้ผล และถ้ามีการนำผลการวิจัยนี้ไปใช้คาดว่า การเรียนการสอนโดยใช้สื่อ ใช้โน้ต ช่วยการฝึกหัดจะประหยัดเวลาและผ่อนแรงให้ครูได้มาก และผู้เรียนก็จะมีโอกาสฝึกฝนได้มากขึ้น นอกจากนี้ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นถึงแนวทางในการป้องกันปัญหาเรื่องความผิดพลาดที่อาจจะเกิดจากการฝึกจากสื่อและโน้ตได้ด้วย โดยมีแนวคิดว่าเมื่อฝึกจนได้เพลงแล้ว จึงปรับทางบรรเลงกับครูและทังโน้ตเมื่อเล่นคล่องแล้ว

การให้ความสำคัญด้านทักษะในการบรรเลง จะเห็นได้จากผลการวิจัยดังต่อไปนี้

เครื่องสาย : การสอนเพื่อพัฒนาฝีมือควรเน้นที่การฝึกทักษะให้มากกว่าการต่อเพลงขั้นสูง เพราะถ้าฝีมือดีแล้วการต่อเพลงก็จะง่าย และผลจากการวิจัยเกี่ยวกับการบรรเลงเครื่องดี มีบางตอนแสดงให้เห็นความสำคัญในการฝึกทักษะ เช่น การสอนระนาด สอง ควรเน้นการตีแบบครูให้ได้ (แล้วจึงส่งเสริมการตีแบบใหม่ที่ต่างไปจากครู) นอกจากนี้การสอนเครื่องหนึ่ง ควรสอนให้ฝึกหัดหน้าทับตามแบบแผนให้คล่อง (และส่งเสริมการประยุกต์ใช้ในลักษณะใหม่ ๆ ตามความเหมาะสมกับบทเพลงด้วย)

3. การสอนขับร้อง

ผลการวิจัยการสอนเพื่อพัฒนาการขับร้อง มีสาระสำคัญที่ควรนำไปใช้ 4 ประการ คือ การฝึกหัดที่ถูกต้อง การเรียนรู้ทฤษฎีดนตรีไทย การรักษาการร้องแบบเดิมไว้ และการคิดหาการร้องแบบใหม่ ซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องและส่งเสริมซึ่งกันและกัน กล่าวคือ เริ่มจากพื้นฐานการฝึกหัดที่ถูกต้อง จากผลการวิจัยพบว่า การสอนขับร้องควรเริ่มจากการฝึกหัดที่ถูกต้องในด้านการฟัง การหายใจ การบังคับลม โดยใช้อวัยวะส่วนต่าง ๆ และการเอื้อน เพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาต่อไป ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการสอนและการฝึกหัดขับร้องของครูดนตรีผู้มีชื่อเสียงหลายท่าน เช่น ครูท้วม ประสิทธิ์กุล ครูประเวช กุมภ และครูเจริญใจ

สุนทรวาทิน (บทที่ 2 : 43 - 44) ซึ่งจะทำให้การขับร้องมีพื้นฐานที่มั่นคงที่จะสามารถพัฒนาให้ดีขึ้นได้ และจากผลการวิจัยที่พบว่านักเรียนทฤษฎีดนตรีไทย ตลอดจนมีความรู้ทางด้านทฤษฎีและอักขรวิธี เพื่อสามารถขับร้องเพลงได้อย่างถูกต้องนั้น แสดงว่าผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความสำคัญด้านทฤษฎีดนตรี ด้านทฤษฎี และอักขรวิธี ซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการขับร้องที่ถูกต้องทั้งท่วงทำนองและเนื้อร้อง ทั้งนี้เพราะเนื้อร้องเพลงไทยส่วนใหญ่มักเป็นบทกวีนิพนธ์ที่มีศิลปะทางภาษาอย่างสูง จำเป็นต้องศึกษาให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ ทั้งความงาม ความหมาย และอักขรวิธี ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนสามารถร้องเพลงได้อย่างถูกต้อง ไพเราะ และชัดเจนขึ้น นอกจากนี้ประเด็นของพื้นฐานในการฝึกหัดขับร้องและพื้นฐานความรู้ด้านทฤษฎีดนตรีและด้านทฤษฎีและอักขรวิธีในภาษาไทยแล้ว ผลการวิจัยยังแสดงถึงความสำคัญในการอนุรักษ์และพัฒนาการขับร้องเพลงไทยด้วย ดังเช่น จากผลการวิจัยที่พบว่า การร้องส่ง ร้องเอื้อนแบบเดิม มีคุณค่าที่ควรรักษาไว้และควรส่งเสริมการร้องแบบใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันเพิ่มขึ้นและที่ว่าการสอนขับร้องควรสอนให้ผู้เรียนแต่ละคนคิดหาทางร้องใหม่ ๆ ของตนเองขึ้นด้วย

4. การสอนการบรรเลงเดี่ยวและรวมวง

การบรรเลงเดี่ยว เป็นการบรรเลงเพื่ออวดฝีมือ อวดทาง (ลีลา) ของบทเพลงที่คีตกวีได้รจนาไว้อย่างไพเราะเพราะพริ้ง ซึ่งต่างจากการบรรเลงรวมวง บรรดาครูดนตรีและผู้ทรงคุณวุฒิต่างก็เข้าใจถึงลักษณะพิเศษของเพลงเดี่ยวเป็นอย่างดี ผลการวิจัยด้านการสอนเพื่อพัฒนาการบรรเลงเดี่ยวจึงพบว่า การสอนบรรเลงเดี่ยวเครื่องดนตรีทุกชนิด ควรเน้นที่เทคนิควิธีและทางดนตรี ซึ่งจำเป็นต้องฝึกฝนอย่างเต็มที่ตามแบบแผนที่ครูได้ถ่ายทอดให้ อย่างไรก็ตาม ผู้ทรงคุณวุฒิคงจะตระหนักดีว่า เพียงเฉพาะการบรรเลงอย่างถูกต้องตามที่ครูสอนนั้นไม่เป็นการเพียงพอ แต่ควรจะได้มีการพัฒนาสติปัญญาไหวพริบปฏิภาณเชิงดนตรีของผู้เรียนเพิ่มขึ้นด้วย ซึ่งจะเป็นการพัฒนาการบรรเลงเดี่ยวได้อีกไกลหนึ่ง ดังนั้นผลการวิจัยจึงปรากฏความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิอย่างสอดคล้องกันว่า การสอนบรรเลงเดี่ยวนอกจากจะเน้นที่ความถูกต้องของเทคนิควิธีแล้ว ควรช่วยผู้เรียนคิดหาทางของตนเองและค้นหาเทคนิคใหม่ ๆ ในการบรรเลงเพิ่มขึ้นด้วย ซึ่งเทคนิคใหม่ ๆ นี้จะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยการฝึกหัดอย่างถูกวิธีมาแต่เดิมและเพิ่มทักษะปฏิบัติให้มากขึ้นดังที่ปรากฏในผลการวิจัย เรื่องการสอนเพื่อพัฒนาการปฏิบัติ เครื่องดนตรีดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

ส่วนการบรรเลงรวมวง เป็นการบรรเลงร่วมกันของนักดนตรีหลายคน เครื่องดนตรีหลายชิ้นที่มีลีลาการบรรเลงแตกต่างกันไป จากผลการวิจัยที่พบว่า การบรรเลงรวมวง ควรสอนเน้นในแง่ความพร้อมเพรียงและระเบียบวินัย ดังนั้นในการสอนจึงควรเน้นและฝึกฝนด้าน

ความพร้อมเพรียงและวินัยของนักดนตรี การวิจัยนี้แสดงถึงแนวโน้มในอนาคตว่า การบรรเลงรวมวงจะมุ่งเน้นเฉพาะเรื่องความพร้อมเพรียงให้มากขึ้น นอกจากนั้นยังพบว่าควรมีการปรับปรุงคันคว้าและพัฒนาด้านการบรรเลงรวมวงแบบใหม่ ๆ ขึ้น ซึ่งมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับผลการวิจัยในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับสังคม

ในด้านการประสมวงดนตรีไทยนั้น อาจารย์มนตรี ตราโมท มีความเห็นว่า การที่จะนำเครื่องดนตรีใด ๆ มาประสมกับดนตรีไทยสามารถทำได้ทั้งสิ้น แต่สิ่งที่ควรคำนึงถึงก็คือ การปรับระบบเสียงของดนตรีนั้น ๆ ให้เข้ากับระบบเสียงไทย จึงจะทำให้เกิดความกลมกลืนกันดีกับเครื่องดนตรีไทย และในทางกลับกันถ้านำเครื่องดนตรีไทยไปบรรเลงเพลงตะวันตก ก็ควรปรับระบบเสียงในเครื่องดนตรีไทยที่ไปประสมกับดนตรีตะวันตกนั้น ให้เป็นระบบเสียงตะวันตก เช่นเดียวกัน ซึ่งตามแนวคิดนี้ผู้วิจัยเห็นว่าสามารถนำเครื่องดนตรีทุกชนิดในโลกมาใช้ในวงดนตรีไทยได้ และสามารถนำเครื่องดนตรีไทยไปบรรเลงเพลงทุกชนิดในโลกได้ เช่นเดียวกัน ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้เป็นแนวคิดที่เอื้อต่อการพัฒนาดนตรีเป็นอย่างมาก

นอกจากนั้น อาจารย์ประสิทธิ์ ถาวร ยังมีความคิดเกี่ยวกับการสร้างเครื่องดนตรีไทยชนิดใหม่ ๆ ขึ้นใช้ตามความเหมาะสมด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งดนตรีไทยยังขาดเครื่องสายเสียงต่ำ จึงควรมีการทดลองสร้างขึ้นมาใช้เพิ่มเติม เพื่อให้เสียงดนตรีช่วงกว้างขึ้นกว่าเดิม

5. การสอนการประพันธ์เพลงไทย

ผลการวิจัยพบว่า ในการสอนเพื่อพัฒนาการประพันธ์เพลงไทยนอกจากจะให้ผู้เรียนฝึกประพันธ์ตามรูปแบบและวิธีการตามแบบของดนตรีไทยแล้ว ควรส่งเสริมให้คิดค้นและทดลองประพันธ์เพลงที่มีรูปแบบและเนื้อหาสอดคล้องกับความต้องการของสังคมปัจจุบัน โดยใช้หลักการจากแบบของดนตรีไทยเป็นแนวทาง จากผลการวิจัยนี้แสดงว่าในอดีตบทเพลงไทยมีลักษณะที่เป็นไปตามความต้องการของสังคม เช่น เพลงตับเรื่องต่าง ๆ ที่ใช้ในพิธีการ เช่น ตับเรื่องทำขวัญ ตับเรื่องนางหงส์ ตับเรื่องเวียนเทียน เป็นต้น ส่วนบทเพลงประเภทเท่กล่อมก็เป็นไปตามความจำเป็นในการใช้งาน ทั้งนี้เพราะสังคมไทยมีความผูกพันอยู่กับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาตามขั้นตอนของจังหวัดชีวิต ต่อมามีการประพันธ์เพลงในลักษณะเพลงสามชั้น มีการตัดทอนและแต่งเติมเป็นเพลงเถาและบทเพลงลักษณะอื่น ๆ ซึ่งเป็นไปตามความเปลี่ยนแปลงและความนิยมของสังคม ภายหลังเมื่อวัฒนธรรมตะวันตกหลังไหลเข้ามามากขึ้น มีการนำเพลงไทยไปแต่งเป็นเพลงไทยสากล ซึ่งมีเนื้อหาที่คล้อยตามสังคม ปัญหาก็คือ ในปัจจุบันและอนาคตอันใกล้นี้ควรจะมียุทธเพลงในลักษณะเช่นไร จึงจะมีเนื้อหาสอดคล้องกับความต้องการของสังคม มีแบบของดนตรีไทยเป็นแนวทางในรูปแบบของบทเพลงที่เหมาะสม จากผลการวิจัยชี้วิธีไว้ คือ

การฝึกประพันธ์เพลงไทยตามรูปแบบของดนตรีและวิธีการดั้งเดิม แล้วจึงส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดค้นและทดลองในแนวทางที่แปลกออกไป โดยเน้นเนื้อหาที่สอดคล้องกับสังคม โดยมีการศึกษาความต้องการของสังคม หากผู้สอนดนตรีไทยไปปฏิบัติเช่นนี้ในการสอนจริง ๆ ในอนาคตเราอาจจะมียุคเพลงไทยที่เป็นเอกลักษณ์ซึ่งเป็นที่นิยมในสังคมก็อาจจะเป็นไปได้

6. แนวคิดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสอนเพื่อพัฒนาดนตรีไทย

ในหัวข้อนี้มีประเด็นที่ควรอภิปราย 2 ประเด็นสำคัญ คือ ผลการวิจัยที่เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมในการบรรเลงดนตรีไทย และผลการวิจัยที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีไทยกับสังคม

ประเด็นที่เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมในการบรรเลงดนตรี ปรากฏในผลการวิจัยที่พบว่า การบรรเลงดนตรีด้วยวิธีนั่งกับพื้น เป็นประเพณีที่ควรรักษาไว้ ในขณะที่เดียวกันก็มีผลการวิจัยอีกข้อหนึ่งที่ว่า การนั่งบรรเลงกับพื้นหรือนั่งเก้าอี้บรรเลง ควรปรับตามสถานการณ์ ไม่ควรถือเป็นเรื่องผิด ซึ่งมีทั้งแนวคิดในเชิงอนุรักษ์และเชิงพัฒนาควบคู่กัน ทั้งนี้ปัญหาในการนั่งบรรเลงกับพื้นหรือนั่งเก้าอี้บรรเลงนี้อย่างไรจึงจะดี จึงจะเหมาะสม ในผลการวิจัยนี้ได้ชี้ชัดออกมาว่าการนั่งบรรเลงกับพื้นเป็นขนบธรรมเนียมที่ควรรักษาไว้ แต่ถ้าในสถานการณ์ที่เหมาะสมจะนั่งเก้าอี้บรรเลงมากกว่า ก็ควรจะนั่งเก้าอี้ นอกจากนี้ในผลการวิจัยข้อต่อ ๆ ไป ก็ปรากฏเรื่องการนำเสนอว่า ควรจะให้ทันสมัย ในการนำเสนอที่ทันสมัยอย่างหนึ่งอาจใช้การนั่งเก้าอี้ก็ได้ และในผลการวิจัยอีกข้อหนึ่งซึ่งเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมในการบรรเลงดนตรีไทย ก็คือ ผลการวิจัยที่พบว่า ท่วงท่าในการขับร้อง บรรเลง การจัดรูปแบบวงดนตรี ควรปรับปรุงตัดแปลงให้แตกต่างไปจากเดิมได้ตามความเหมาะสมนั้น แต่เดิมมาจนปัจจุบันนี้มีธรรมเนียมในการขับร้องว่า ควรเปิดปากแต่น้อยปล่อยให้เสียงร้องออกมาอย่างนุ่มนวล เพราะเป็นมารยาทของคนไทยที่มีความสุภาพเรียบร้อยนุ่มนวลอยู่เสมอ ประกอบกับแต่เดิมมาดนตรีไทยแบบฉบับเป็นดนตรีในราชสำนัก จึงควรต้องระมัดระวังในเรื่องมารยาทเป็นอย่างมากเมื่ออยู่ต่อหน้าเจ้านาย ทั้งนี้รวมถึงท่วงท่าในการนั่งบรรเลงดนตรีของบรรดานักดนตรีทั้งหลายด้วย ซึ่งในเรื่องนี้คนรุ่นใหม่อาจรู้สึกว่าเป็นการแสดงที่จืดชืดไม่มีชีวิตชีวา เพราะนักดนตรีจะไม่แสดงอารมณ์ใด ๆ ออกมาไม่ว่าจะเป็นทางสีหน้า สายตา หรือท่าทางเลย ผลการวิจัยนี้อาจแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มในการในการนำเสนอดนตรีไทยในลักษณะใหม่ที่สื่อสารกับผู้ดู ผู้ชมได้มากกว่าเดิมก็เป็นได้ และเมื่อพิจารณาต่อไปถึงผลการวิจัยเกี่ยวกับการนำเสนอการบรรเลงดนตรีในผลการวิจัยข้ออื่น ๆ ด้วยนั้น ก็ยังชี้ให้เห็นถึงแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงทางขนบธรรมเนียมประเพณีการบรรเลงได้อย่างชัดเจน

ส่วนประเด็นที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีไทยกับสังคมนั้น ผลการวิจัยได้ระบุถึงสิ่งที่ควรนำมาพิจารณาดังต่อไปนี้

ในแง่ของการให้การศึกษาทางดนตรีไทยกับค่านิยมทางดนตรีของบุคคลในสังคม ผลการวิจัยพบว่า การเลือกค่านิยมของดนตรีไทยในสังคมอาจเป็นเพราะบุคคลไม่สามารถเข้าถึงดนตรีไทยได้ การสอนเพื่อพัฒนาดนตรีไทยจึงควรเน้นการสอนเพื่อพัฒนาผู้ฟังให้สามารถเข้าถึงดนตรีไทย เพื่อจะทำให้ดนตรีไทยดำรงอยู่ในสังคมได้สืบไป ในผลการวิจัยของประดิษฐ์ อินทนิล ดังที่กล่าวไว้ในบทที่ 2 ซึ่งชี้ให้เห็นว่านิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยส่วนกลางมีทัศนคติที่ดีต่อดนตรีไทยและประสบการณ์ทางดนตรีไทยในมหาวิทยาลัย และสถานแวดล้อมทางดนตรีไทยมีผลต่อทัศนคติด้านดนตรีไทยของนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ซึ่งแสดงว่าการที่นิสิตนักศึกษามีทัศนคติที่ดีต่อดนตรีไทย อาจเป็นเพราะสถานแวดล้อมและประสบการณ์ทางดนตรีไทยในมหาวิทยาลัย เอื้ออำนวยให้ ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลที่ได้การวิจัยครั้งนี้ กล่าวคือ การสอนเพื่อพัฒนาผู้ฟังให้เข้าถึงดนตรีไทยจะมีผลให้บุคคลทั่วไปเกิดความนิยมในดนตรีไทยมากขึ้นและจะทำให้ดนตรีไทยดำรงอยู่สืบไป การสอนเพื่อพัฒนาการฟังดนตรีไทยโดยให้ผู้ฟังสามารถวิเคราะห์วิจารณ์ และเลือกฟังดนตรีอย่างรับรสจริงใจได้โดยการให้ความรู้ในสถานศึกษาและทางสื่อมวลชนให้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของหม่อมราชวงศ์ศีกฤทธิ ปราโมช ที่กล่าวไว้ว่า "ถ้าเราจะฟื้นฟู รักษาไว้ด้วย Appreciation ด้วยความเข้าใจ ความรัก ความชื่นชมแล้ว จะไปรอด เพราะความรัก ความชื่นชม ความเข้าใจนั้น ย่อมทำให้มีชีวิต มีพลังขึ้น และมีความเคลื่อนไหวต่อไปได้" (หม่อมราชวงศ์ศีกฤทธิ ปราโมช 2522 : 14 - 15) จากผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นแนวโน้มว่า ในอนาคตน่าจะมีการให้การศึกษาเพื่อพัฒนาการฟังดนตรีไทยในสถานศึกษาและทางสื่อมวลชนให้มากยิ่งขึ้น เพื่อผลในการอนุรักษ์และการพัฒนาดนตรีไทยต่อไปในอนาคตก็อาจเป็นได้

ในแง่ของการนำเสนอดนตรีไทย ผลการวิจัยพบว่า เนื้อเพลงและแนวทางบรรเลงควรมีสาระเพื่อสังคมและใช้วิธีการนำเสนอที่ทันสมัย ควรมีการแสดงดนตรีไทยอย่างเป็นทางการเป็นเอกเทศในรูปแบบใหม่ ๆ เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในสังคมได้ทุกโอกาส แต่เดิมมาดนตรีไทยมีไว้เพื่อใช้ในพิธีการต่าง ๆ และเพื่อขับกล่อมในสถานที่ที่ต้องการ ซึ่งเป็นการใช้ในสังคมตามโอกาสอันควร การที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้แสดงว่า ผู้ทรงคุณวุฒิมีความประสงค์จะให้ดนตรีไทยมีโอกาสนำไปใช้ในสังคมสมัยใหม่ได้ในทุกโอกาส ไม่เพียงแต่ใช้ในพิธีกรรมเท่านั้น และการที่จะให้ดนตรีไทยสามารถนำไปใช้ในสังคมได้ในทุกโอกาสนั้น ก็จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุง เช่น ปรับปรุงเนื้อเพลงให้มีสาระเพื่อสังคม แนวทางบรรเลงที่สอดคล้องกับสังคม มีการนำเสนอที่ทันสมัย ส่วนรูปแบบของบทเพลงที่ควรปรับปรุงให้เหมาะสมกับสังคมนั้น ผล

การวิจัยพบว่า ควรปรับปรุงรูปแบบของบทเพลงให้สั้นเข้า มีเนื้อร้องเกี่ยวกับชีวิตประจำวันในจังหวัดหน้าทับที่สนุกสนานและใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้าช่วยในการบรรเลงดนตรี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวิถีชีวิตของคนไทยสมัยใหม่มีความผูกพันอยู่กับธุรกิจ การงาน และการเดินทาง จนไม่มีเวลามากพอที่จะฟังบทเพลงที่ยาว ๆ อย่างเพลงตับ เพลงเถา ก็อาจจะเป็นไปได้ นอกจากนี้ในส่วนที่เกี่ยวกับดนตรีไทยร่วมสมัย ควรนำเครื่องดนตรี ทฤษฎี และเทคนิคการบรรเลงของดนตรีตะวันตกเข้ามาประยุกต์ใช้ในดนตรีไทย ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างตะวันตกกับไทย เช่นเดียวกับที่วิถีชีวิตของคนไทยที่มีการผสมผสานวัฒนธรรมตะวันตกกับวัฒนธรรมไทย เช่นในปัจจุบัน และอาจเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการอนุรักษ์และพัฒนาดนตรีไทยให้คงอยู่สืบไป เหมือนเช่นที่เป็นมาแต่อดีตดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 ตอนที่ 3 เรื่องอิทธิพลของดนตรีตะวันตกที่มีต่อดนตรีไทย ก็ได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ควรมีการวิจัยดังต่อไปนี้

1. การวิจัยเชิงทดลอง เพื่อหาข้อดี ข้อเสีย และผลกระทบจากการกำหนดระดับเสียงมาตรฐานให้เสียงต้นของทางเพียงออกเท่ากับบีแฟลต (B^b) ทั้งนี้เพื่อหาข้อสรุปในการนำไปใช้สืบไป
2. ควรมีการสำรวจทัศนคติและความต้องการในการฟังเพลงไทย รูปแบบ และเนื้อร้องของบทเพลงที่ฟังปรารถนา เพื่อทราบแนวโน้มอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาดนตรีไทยสืบไป
3. ควรมีการวิจัยเพื่อหาข้อสรุป เรื่อง หลักและวิธีการสอนเนื้อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการประพันธ์ และการบรรเลงดนตรีไทย

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย